

IJTIMOY HAYOTNING PROGNOZLASHNING FALSAFIY METODOLOGIK
AHAMIYATI

Normo'minova Nasiba Dilshod qizi

Angren universiteti umumfanlar va jismoniy madaniyat kafedrasi o'qituvchisi

Annontatsiya: *Ushbu maqolada jamiyat taraqqiyotini prognozlashning falsafiy metodologik ahamiyati haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Jamiyat, taraqqiyot, innovatsiya, falsafa, iqtisod, nazariya, davlat, metodologik.*

ФИЛОСОФСКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ
ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация: *В данной статье рассматривается философско-методологическая значимость прогнозирования развития общества.*

Ключевые слова: *общество, развитие, инновации, философия, экономика, теория, государство, методология.*

PHILOSOPHICAL AND METHODOLOGICAL SIGNIFICANCE OF FORECASTING
SOCIAL DEVELOPMENT

Annontation: *This article discusses the philosophical and methodological significance of predicting the development of society.*

Key words: *society, development, innovations, philosophy, economics, theory, state, methodology.*

Jamiyat tushunchasi. Jamiyat hayoti asrlar osha olimlar va faylasuflarning tadqiqot ob'ekti bo'lib kelmoqda. U turli fanlar, chunonchi: sotsiologiya, tarix, siyosatshunoslik, huquqshunoslik, etnografiya, iqtisodiy nazariya va hokazolar doirasida o'rganiladi. Muayyan fanlardan farqli o'laroq, falsafaning vazifasi tarixiy jarayonning umumiy jihatlarini o'rganishdan iborat. Falsafa muayyan hodisalarning sabablari nimada degan savolga javob topish vazifasini o'z oldiga qo'ymasada, tarix fanining metodologik asoslarini yaratadi, mazkur sabablarni aniqlashga nisbatan qanday yondashish kerak, degan savolga javob beradi. U dunyoqarashga doir o'z mo'ljallariga tayanadi, ijtimoiy va gumanitar fanlarning kategoriyalar apparatini ishlab chiqishda ishtirok etadi. O'z kategoriyalarining ijtimoiy mazmunini yoritir ekan, falsafa shunga asoslanib muayyan-tarixiy jarayonlarni tahlil qilishni amalga oshiradi. Tarix falsafasining muammolaridan biri bu tarixiy jarayonning birligi muammosi va tarixni davriylashtirish tamoyillarini belgilashdir.

Falsafaning vazifasi jamiyat hayotining asosiy negizlarini, uning tizim tashkil etadigan omillarini aniqlashdan iborat. Jamiyat — tabiatning bir qismi, ya'ni ijtimoiy

borliq bo'lib, odamlar uyushmasining mahsus shakli, kishilar o'rtasida amal qiladigan juda ko'plab munosabatlar yig'indisi, degan turlicha ta'riflar ham bor. Jamiyat muttasil ravishda rivojlanuvchi, takomillashib boruvchi murakkab tizimdir. Har bir yangi davrda jamiyat mohiyatini bilish zarurati vujudga keladi. Milliy mustaqillik tufayli jamiyat mohiyatini yangicha idrok etish ehtiyoji paydo bo'ldi. Prezident Islom Karimovning qator asarlarida jamiyat mohiyatini yangicha tushunishning uslubiy asoslari yaratildi.

Jamiyat moddiy va ma'naviy omillar birligidan iborat. Hozirga qadar adabiyotlarda moddiy va ma'naviy hayot bir-biridan keskin farqlanar edi. Moddiy hayot tadqiqiga ko'proq e'tibor berilar. Holbuki, jamiyatning tub mohiyati uni tashkil etuvchi inson mohiyati bilan uzviy bog'liq. Huddi inson tanasini uning ruhidan ajratib bo'lmagani singari, jamiyatning moddiy va ma'naviy jihatlarini ham bir-biridan ajratish va ularning birini ikkinchisidan ustun qo'yish mantiqqa ziddir. Prezident Islom Karimov asarlarida jamiyatning moddiy va ma'naviy manfaatlarini uyg'unlashtirish ijtimoiy taraqqiyot asosi ekani ta'kidlangan. Inson ma'naviyatini yuksaltirish orqaligina iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkin. Shuning uchun ham hozirgi davrda aholi ma'naviyatini yuksaltirishga, milliy G'oya va mafkura asoslarini shakllantirishga katta e'tibor berilyapti. Zero, kishilar iqtisodiy jihatdan qashshoq bo'lgani uchun ilmsiz bo'lmaydi, balki, aksincha — ilmsiz bo'lgani uchun qashshoq bo'ladi. Shuning uchun yurtimizda halq ma'naviyatini yuksaltirish orqali iqtisodiy farovonlikni ta'minlashga katta e'tibor berilyapti.

Jamiyatning vujudga kelishi. Kishilarni oila bo'lib, jamoa bo'lib uyushishga nima majbur qilgan, degan masala qadim zamonlardan oq ulug' mutafakkirlar e'tiborini jalb etgan. Bu masalani diniy tushunish — uni ilohiy kuch, hudo bilan bog'lab izohlashdir.

Dunyoviy qarashlarga ko'ra, odamlar o'zlarining moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish uchun birgalikda yashashga, jamoa bo'lib birlashishga ko'nikkan. Kishilar hayotiy tajriba, aql va tafakkur tufayli jamiyat bo'lib yashashning qulay, afzal va zarurligini tushungan. Bu jarayonda o'zaro munosabatlarga kirishgan kishilar ana shu munosabatlarni takomillashtirish, yanada rivojlantirish orqali ma'naviy kamolotga erishgan. Bu kishilarni bir-biri bilan yaqinlashtirgan, moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish imkonini bergan.

Ijtimoiy munosabatlarning amal qilish jarayonida odamlarni uyushtirishning tarixiy shakllari — oila, davlat, jamoa (qishloq, shahar) vujudga kelgan. Odamlar o'rtasida amal qiladigan ahloqiy, diniy, ilmiy, falsafiy, huquqiy, iqtisodiy, mafkuraviy kabi munosabatlarning barchasi bir so'z bilan ijtimoiy munosabatlar deyiladi. Ijtimoiy uyushmalar kishilarning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qoldirishga yordam beradi. Ular mohiyatan inson va jamiyat mavjudligining zarur sharti hisoblanadi. Masalan, oila, davlat, ta'lim-tarbiya, mahalla, Vatan kabi qadriyatlarisiz inson va jamiyat o'z mohiyatini yo'qotadi.

Insonning moddiy ehtiyojlari oziq-ovqatlar, kiyim-kechak, uy-joy, transport vositalari, o'zini himoyalash, zurriyot qoldirish kabilardan iboratdir. Ma'naviy ehtiyojlarga olamni bilish, o'zlikni anglash, dunyoqarash, donishmandlikka intilish,

bilim, san`at, G`oya, mafkura go`zallik bilan, ma`naviy kamolot yo`lidagi intilishlar kiradi. Insonning asl mohiyati moddiy ehtiyojlarni madaniy shakllarda qondirilishida yaqqol namoyon bo`ladi. Inson aqlli mavjudot sifatida moddiy ehtiyojlarini madaniy shakllarda qondirish uchun tabiat va jamiyat mohiyatini bilishga, moddiy va ma`naviy olamni uyg`unlashtirishga, tabiat va jamiyatni o`z maqsadlariga mos ravishda o`zgartirishga harakat qiladi. Ilm-fan va texnika insonning ma`naviy va moddiy ehtiyojlarini qondirish quroli, muhim vosita bo`lib hizmat qiladi. Inson yuksak ma`naviyat tufayligina o`z ehtiyojlarini madaniy shakllarda oqilona va to`laroq qoldirish imkoniga ega bo`ladi.

Jamiyatning ma`naviy hayotiga olamni tushunish, jamiyat va inson tug`risidagi qarashlar, nazariyalar, ta`limotlar, g`oyalar, mafkura, ijtimoiy ong shakllari, ta`lim-tarbiya, ahborot vositalari, madaniyat, ilm-fan muassasalari va boshqalar kiradi.

Jamiyatning moddiy va ma`naviy hayotini boshqarish, kishilar o`rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda turli siyosiy institutlar (davlat, siyosiy partiyalar, tashkilotlar, turli uyushmalar) muhim o`rin tutadi. Jamiyatni boshqarishning siyosiy-huquqiy jihatlari ham muhimdir. Kishilar tamonidan siyosiy va huquqiy bilimlarning chuqur o`zlashtirilishi jamiyatning barqaror yashashi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Jamiyat rivoji, kishilarning moddiy va ma`naviy ehtiyojlari qondirilishida mehnat, mulk va mehnatning ijtimoiy taqsimlanishi beqiyos ahamiyatga ega. Mehnatning kishilarning qobiliyatiga qarab ijtimoiy taqsimlanishi natijasida muayyan kasb-kor bilan shug`ullanadigan toifalar, guruh, qatlam va sinflar vujudga keladi va ular jamiyat strukturasi o`ziga hos o`rin egalaydi, jamiyat taraqqiyotiga muayyan hissa qo`shadi.

Xolbuki, jamiyatning tub mohiyati uni tashkil etuvchi inson mohiyati bilan uzviy bog`liq. Xuddi inson tanasini uning ruhidan ajratib bo`lmagani singari, jamiyatning moddiy va ma`naviy jihatlari ham bir-biridan ajratish va ularning birini ikkinchisidan ustun qo`yish mantiqqa ziddir. Prezident Islom Karimov asarlarida jamiyatning moddiy va ma`naviy manfaatlarini uyg`unlashtirish ijtimoiy taraqqiyot asosi ekani ta`kidlangan. Inson ma`naviyatini yuksaltirish orqaligina iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkin. Shuning uchun ham xozirgi davrda aholi ma`naviyatini yuksaltirishga, milliy g`oya va mafkura asoslarini shakllantirishga katta e`tibor berilyapti. Zero, kishilar iqtisodiy jihatdan qashshoq bo`lgani uchun ilmsiz bo`lmaydi, balki, aksincha — ilmsiz bo`lgani uchun qashshoq bo`ladi. SHuning uchun yurtimizda xalq ma`naviyatini yuksaltirish orqali iqtisodiy farovonlikni ta`minlashga katta e`tibor berilyapti. Jamiyatning vujudga kelishi Kishilarni oila bo`lib, jamoa bo`lib uyushishga nima majbur qilgan, degan masala qadim zamonlardan oq ulug` mutafakkirlar e`tiborini jalb etgan. Bu masalani diniy tushunish — uni ilohiy kuch, xudo bilan bog`lab izohlashdir.

Dunyoviy qarashlarga ko`ra, odamlar o`zlarining moddiy va ma`naviy ehtiyojlarini qondirish uchun birgalikda yashashga, jamoa bo`lib birlashishga ko`nikkan. Kishilar hayotiy tajriba, aql va tafakkur tufayli jamiyat bo`lib yashashning qulay, afzal va zarurligini tushungan. Bu jarayonda o`zaro

munosabatlarga kirishgan kishilar ana shu munosabatlarni takomillashtirish, yanada rivojlantirish orqali ma'naviy kamolotga erishgan. Bu kishilarni bir-biri bilan yaqinlashtirgan, moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish imkonini bergan. Ijtimoiy munosabatlarning amal qilish jarayonida odamlarni uyushtirishning tarixiy shakllari — oila, davlat, jamoa (qishloq, shahar) vujudga kelgan.

XULOSA

Odamlar o'rtasida amal qiladigan axloqiy, diniy, ilmiy, falsafiy, xuquqiy, iqtisodiy, mafkuraviy kabi munosabatlarning barchasi bir so'z bilan ijtimoiy munosabatlar deyiladi. Ijtimoiy uyushmalar kishilarning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qoldirishga yordam beradi. Ular mohiyatan inson va jamiyat mavjudligining zarur sharti hisoblanadi. Ushbu maqola orqali jamiyat taraqqiyotini prognozlashning falsafiy metodologik ahamiyati nazariyasi tatbiq etish muhim ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. O'zbekiston – mustaqillikka erishish ostonasida. T., 2011.
2. Karimov I.A. Demokratik islohotlarni yahada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini shakllantirish – mamlakatimiz taraqqiyotining asosiy mezoni. 19 jild.T. O'zbekiston, 2011.
3. Karimov I.A. Tarixiy xotira va inson omili – buyuk kelajagimizning garovidir. T., O'zbekiston, 2012.
4. Falsafa asoslari. T., 2005.